

Boží přítomnost ve zvěstování*

Ján Liguš

Anotace

Předkládaná studie pojímá v sobě celkem pět částí. První část zasazuje zvěstování do prakticko-teologických disciplin homiletiky a liturgiky. Ve druhé části autor jednak přibližuje některé teologické pokusy o aktuální zvěstování Božího slova ve 20. století (Barth, Bonhoeffer, Bultmann a v americké teologii smrti Boha), jednak stručně upozorňuje na novou homiletickou situaci po pádu bývalého politického ateistického režimu, která se zatím neprojevuje příznivě v kvalitě zvěstování Božího slova a „kázání jsou dnes bezduchá, irelevantní a špatně vyřizována“. Autor navrhuje řešení: návrat ad fontes.

Ve třetí části příspěvek na základě Bible vymezuje obsah i důrazy zvěstování a jeho vztah k svátostem. Čtvrtá část tohoto příspěvku předkládá osobnostní pojem církve jako společenství věřících, ve kterém se lze i dnes setkat s Bohem, protože Bůh jedná spásně jen tam, kde se hlásá jeho slovo. Pátá část zdůrazňuje, že Boží přítomnost skrze zvěstované slovo se v církvi dosvědčuje vznikem víry, bratrské lásky a udělováním duchovních darů, charismat, která zkvalitňují veškerou službu církve ad intra i ad extra.

Zusammenfassung

Die vorgelegte Studie zum Thema „Gottes Gegenwart in der Verkündigung“ bezieht inhaltlich-sachlich insgesamt fünf Teile außer der Schlussfolge ein. Erster Teil setzt die Verkündigung in die praktisch-theologischen Disziplinen, in die Homiletik und Liturgik ein. In dem zweiten Teil behandelt Autor einerseits einige theologischen Versuche um die aktuelle Interpretation des Wortes Gottes in dem 20. Jahrhundert (Barth, Bultmann und Bonhoeffer) einschliesslich der Amerikanischen Todes Gottes Theologie, andererseits macht er Aufmerksamkeit auf die neue homiletische Lage nach dem Zusammenbruch des ehemaligen, atheistischen politischen Regimes, die aber keine Verbesserung der Qualität der christlichen Predigt mit sich brachte.

Der dritte Teil dieses Beitrages behandelt auf Grund der Bibel den Inhalt der Verkündigung und die Beziehung der Predigt des Wortes Gottes zu den Sakramenten. Anschliessend der vierte Teil versucht den personalen

* Předneseno na konferenci evangelikálních teologů v Praze dne 28. 4. 2008.

Kirchenbegriff als Gemeinschaft der Gläubigen anzudeuten, in der ein Mensch auch heutzutage Gott begegnen kann, weil Gott nur dort erlösend handelt, wo sein Wort gepredigt wird.

Der Inhalt des fünften Teiles dieser Studie bekräftigt die Wirksamkeit Gottes Gegenwart in dem verkündigten Wort in der Kirche, die die Entstehung und Erhaltung des christlichen Glaubens, der brüderlichen Liebe bewirkt und erteilt die Gaben des Heiligen Geistes – Charismen, die gesamten Dienst der Kirche ad intra und ad extra qualitativ verbessern.

Úvod

Výše uvedené téma se pokusím osvětlit na pozadí více aspektů. Jako první z nich je zařazení zvěstování do prakticko-teologického rámce; potom bude následovat stručná charakteristika současné situace ve zvěstování Božího slova v církvích všeobecně; návazně na to se budu věnovat obsahově věcnému vymezení pojmů zvěstování Božího slova jak ve Starém, tak v Novém zákoně; odtud přejdu k uchopení pojmu církve a v závěrečné části se pokusím o konkrétní nastínění viditelných projevů Boží přítomnosti ve společenství církve. Tím se dostávám k prvnímu bodu mé statě:

1. Zvěstování v rámci praktické teologie

Moje téma se vztahuje ke dvěma prakticko-teologickým vědním disciplínám: homiletice a liturgice. První se zabývá teoreticko-metodickými postupy, jak pracovat s biblickými texty, jak připravovat kázání a biblické hodiny, jak je srozumitelně a efektivně komunikovat v církvi. Ve zvěstování slova jde o výklad Božího slova Božím slovem samotným. Součástí homiletické práce jsou vždycky i spirituální činnosti zvěstovatele: modlitba za působení Ducha svatého, přemýšlení o biblickém textu: O čem text je, co říká mně, co má říci sboru, a osobní meditace nad textem. Homiletické procesy zahrnují v sobě teorii o tom, jak pracovat s biblickými texty, jak komunikovat zvěst a jak ji aktualizovat.

Zvěstování Božího slova však patří do rámce další prakticko-teologické vědní disciplíny, kterou je liturgika. Etymologie pojmu pochází z řeckého slovesa leitourgein, označující posvátnou službu, modlitbu, kultické úkony, kněžskou službu a službu levitů. V liturgické disciplíně jde vždycky o místo, význam a teologickou dignitu kázání v rámci bohoslužebných shromáždění. V posledních letech se ukazuje, že by si evangelikální církve měly ujasnit biblicko-teologickou dignitu zvěstování, postavení starozákonních, epistolních textů a evangelií v rámci nedělních bohoslužeb a vztah k dlouhodobé tradici církevního roku, a tím se zařadit do historické homileticko-liturgické kontinuity s církví minulostí. Obě prakticko-teologické disciplíny, homiletika

i liturgika, by měly získat své teologicky relevantní místo v bohoslužebném dění. Zatím pouze tolik a dostávám se tak k druhému bodu:

2. Charakteristika minulé a současné homiletické situace

Současná situace se dá stručně charakterizovat jako dění mezi postupující sekularizací a explozivním nárůstem náboženských skupin. Podoba sekularizace je dnes jiná, než tomu bylo v dobách trvání minulého politického režimu, založeného na ateistické ideologii marxismu-leninismu, který cíleně a programově chtěl skoncovat s jakýmkoli náboženstvím. V této souvislosti uvádím Marxův výrok: „Existují věčné pravdy jako svoboda, spravedlnost atd. Ale komunismus odstraní věčné pravdy, náboženství, morálku... Komunistická revoluce je nejradikálnější zúčtování s tradičními poměry vlastnictví...“¹ V jiném svém díle Marx přímo identifikuje komunismus s ateismem: „Komunismus se začíná ateismem... Jedním slovem: nenávidím všechno a každého boha.“² V dobách, kdy se Marxova filozofie dostala ke slovu, začínal se ateismus do jisté míry prosazovat v celém světě, i když ne mocensko-ideologicky, jak tomu bylo u nás, tak přece nacházel živnou půdu, poněvaď více vyhovoval racionálnímu a pozitivisticko-objektivistickému chápání skutečnosti než náboženský přístup.

To nepřímou potvrzují i četné teologické pokusy z řad katolických i protestantských myslitelů se vyrovnat s procesem sekularizace. V této souvislosti myslím na významné evropské teology, kteří usilovali o to, jak nově, přiměřeně, srozumitelně zvěstovat evangelium ateisticky vychovanému člověku. Významný německý teolog Rudolf Bultmann se domníval, že racionálnímu člověku nejlépe přiblíží zvěstování Božího slova, když se odstraní z Nového zákona vše, co pohoršuje kritický rozum, jako například Ježíšovo početí z Ducha Svatého, zázraky, démonologie a jiné. Jeho pokus byl, jak se zdá, ambivalentního charakteru a spíše zvěstování ještě více zproblematizoval, než mu prospěl.

Druhou významnou teologickou osobností po 2. světové válce byl D. Bonhoeffer, který rok před násilným ukončením jeho života navrhl *Nenáboženskou interpretaci biblických pojmů*. Bonhoefferův pokus byl velmi působivý v naší politické situaci, mnoho se o tom u nás napsalo během 60.–80. let 20. století a mám za to, že to byl jeden z hlasů, který podnítl diskusi mezi křesťany a ateisty. Ale ve vztahu k zvěstování i Bonhoefferův pokus zůstal spíše záležitostí teologů a některých farářských skupin, více než širokého

¹ MARX, K. *Manifest*, Stuttgart 1969, s. 45-46.

² MARX, K. *Sammelband über Religion und Kirche*. Moskva, 1977, s. 7.

okruhu křesťanských pracovníků. Sekularizační proces stále pokračoval a pokračuje i dnes, i když v jiné podobě než předtím.³

V 60.–70. letech 20. století se ve Spojených státech světa představilo židovsko-křesťanské hnutí teologů zvané *Teologie smrti Boha* (Death of God Theology), kteří tímto provokujícím názvem chtěli vyburcovat zejména tradiční křesťanské církve k zamyšlení nad svou činností i nad zvěstováním Božího slova současnému člověku.⁴ Postmoderní přístup k Bibli zkomplikoval exegetickou práci svým literárně lingvistickým přístupem k biblické zvěsti i tím, že navrhuje vůči biblickému textu dekonstrukci, tj. zbavit ho jeho literárně-lingvistické struktury a historického zasazení, a tak každé slovo biblického textu lze analyzovat samostatně, multisémanticky. Z toho vyplývá možnost libovolného výkladu určitého pojmu, který se nekryje s textovou souvislostí.⁵ Postmodernismus ještě více prohloubil krizi ve zvěstování i tím, že vytěsnil z veřejného života absolutní platnost morálně etických hodnot, jako jsou pravda, spravedlnost, právo, čestnost, a jejich platnost převádí na individuální prospěch člověka.

Kromě pokračující sekularizace velmi silný vliv na zvěstování Božího slova má nové politicko-kulturní, sociologicko-sociální prostředí, které od roku 1989 lze charakterizovat jako odklon od racionalismu a příklon k iracionalismu, navzdory stále pokračujícímu vědeckému pokroku. V iracionalismu nalézají živnou půdu rozličné esoterické náboženské skupiny počínaje věštcí, astrology po šíření východních náboženství včetně satanských církví. Všechno toto dění se justifikuje legislativně ve smyslu náboženské svobody svědomí. Rozličné otevřené i uzavřené náboženské skupiny relativizují jedinečnost Božího zjevení v Kristu, a tím i exkluzivní charakter zvěstování evangelia. Zmíněné nekřesťanské náboženské skupiny jsou velmi útočné, získávají mladé lidi i tím, že jim poskytují pracovní příležitosti, obchodní aktivity a možnosti cestování.⁶ Prudkým nárůstem náboženství se vytváří ovzduší, že si každý může věřit, v co chce, důležité je, aby nebyl ateista. Tato situace

³ Více k teologií obou, Bultmanna i Bonhoeffera, viz LIGUŠ, Ján, *Víra a teologie Dietricha Bonhoeffera, Druhé opravné a rozšířené vydání*, Bratislava: UMB PF, KETM, ECM 1996, s. 82 a 83.

⁴ Více o tom viz ALTIZER, J. Thomas – HAMILTON, William, *Radical Theology and the Death of God*, New York: Bobs—Merill Co., 1966.

⁵ Hlubinně psychologický výklad Bible poukazuje na sílu biblického svědectví pro vnitřní psychické problémy člověka, ale je v nebezpečí podcenění historické skutečnosti biblických textů. GRÜN, Anselm, *Hlubinně psychologický výklad Písma*, Praha: Česká křesťanská akademie, 1994, s. 82.

⁶ Podrobnosti o tom viz KONEČNÝ, Šimon, *Negativní aspekty vlivu New Age na mládež v České republice, Magisterská práce*, vedoucí: doc. dr. Ján Liguš, Praha, UK HTE, 1996, s. 166.

vkládá nárok na zvěstování církvi zejména tam, kde jde o jedinečnost biblického zvěstování, které se spojuje s osobu a dílem Ježíše Krista jako exkluzivního Božího zjevení v Kristu ve smyslu „jednou“, neopakovatelně (Žd 9,26). Šíření rozličných náboženství přispívá i k tomu, že se zvěstování církvi stává jedním ze všeobecných náboženských úkonů či rituálů bez priority. Kromě toho se mnohé náboženské vlivy šíří elektronicky, takže se určité vlivy ani nedají dost dobře sledovat.

Jak do této mnohoznačné religiózní situace zapadá zvěstování, na to upozorňují už koncem 70. a 80. let 20. století někteří teologové. Například anglosaský praktický teolog Berton definuje současnou krizi ve zvěstování slovy: „Kázání jsou dnes bezduchá, irelevantní, mdlá a špatně vyřizována.“ A velmi prominentní německý teolog Thielicke k tomu poznamenává, že „kázání Božího slova jsou v současnosti na periférii života a aktuálnost zvěstování upadla a rozpadla se do té míry, že je nyní ve stádiu umírání.“⁷ A do třetice Wallace Fischer, který příčinu úpadku kázání spatřuje v tom, že kazatelé „zacházejí s Ježíšem velmi uctivě, ale vyhýbají se osobní účasti na jeho závazcích, ctí sice Bibli, ale nestudují ji kriticky...“⁸ Všeobecně náboženský relativismus křesťanského zvěstování ještě více prohlubuje celkový morální, etický, kulturní, náboženský úpadek úrovně vzdělání na vysokých školách, který se nevyhýbá ani teologickým fakultám a církevním školám. S tím souvisí problém, říká Truett, že „Biblické kázání zdůrazňuje obsah biblické zvěsti více než homiletickou formu nebo způsob jeho přednesu.“ A obojí je důležité: obsah i způsob komunikace zvěstování.⁹

Navzdory tomu, že v polovině 80. let 20. století se začalo hovořit o liturgické obnově, kdy začaly vznikat nová církevní společenství, kde dominovaly liturgické zpěvy, liturgické kroužky, formovaly se nové formy zpěvů, které dominovaly v bohoslužebných děních, se dosud nezastavil proces úpadku úrovně i významu kázání. Zdá se mi, že jediné adekvátní řešení této situace naznačuje humanistické heslo návrat ad fontes, tj. zpět k biblickému poselství, k intenzivnímu studiu Písma svatého, k obtížné odborné exegeticky odpovědné

⁷ Pierre Berton, *The Comfortable Pew*, a Thielicke, Helmut, *The Trouble with the Church*, citováno v: PERRY, M. Lloyd, *Biblical Preaching for Today's World*, Chicago: Moody Press, 1976, s. 9, 10.

⁸ PERRY, M. Lloyd, op.cit., s. 10; jiný praktický teolog upozorňuje na skutečnost, že doby rozkvětu křesťanství byly vždycky spojené s významnými kazateli: "Nor will history let us forget that the halcyon days of Christianity have always been the days of great preachers and faithful preaching. It was so in the days of Tertullian, Chrysostom, Augustine and Ambrose. It was so in the days of Luther, Calvin, Latimer and Jonathan Edwards. It was so in the days of Spurgeon... The moral and spiritual safety ... is ... within... the Christian pulpit..." PERRY, M. Lloyd, op. cit., s. 11.

⁹ PERRY, M. Lloyd, op. cit., s. 11.

práci s biblickými texty a jejich aplikaci na konkrétní život.¹⁰ Tak to činily česká i světová reformace, všechna probuzenecká hnutí, a z nového studia Písma i z jeho naslouchání se uskutečňovala duchovní obnova církevních společenství, misijně-evangelizační aktivity a tato hnutí do jisté míry ovlivňovala i společnost. Jiná cesta k duchovní obnově církve nevede ani dnes, a proto je nesmírně důležité dbát na kvalitu zvěstování Božího slova v současnosti.

3. Zvěstování, jeho obsah a zdůvodnění podle Písma

Jak Starý, tak Nový zákon počítají s tím, že Boží činy spásy mají být proklamovány ústní, mluvenou formou. Činnosti zvěstování předchází v obou částech Bible Boží povolání (vocatio interna) a obsah zvěsti v obou částech Bible jsou Boží činy spásy. Ve Starém zákoně jsou to činy milostivého, ničím nezaslouženého Božího vyvolení Izraele k tomu, aby byl svědectvím o všech Božích skutcích milosrdenství, věrnosti a záchrany. Hospodin slavně vyvedl vyvolený lid z egyptského otroctví, a to navzdory vší lidské nepřátelské moci, vysvobodil Izrael, vyvedl ho na poušť a vedl ho do zaslíbené země. I potom Hospodin pečoval o svůj lid, posílal mu své posly, kterým vkládal do úst svá slova. K tomu se vztahují následující vybraná místa Starého zákona.¹¹

3.1. Důrazy starozákonního zvěstování

Starý zákon dosvědčuje transcendentní původ Božího slova, považuje je za Božího posla a přímo je personifikuje: „Na zem vysílá svůj výrok, rychle běží jeho slovo“ (Ž 147,15; srv. 33,6 a Iz 55,10). Je to Boží řeč přicházející k hříšnému člověku z druhého břehu a je to Boží milost, že Bůh mluví tak, aby

¹⁰ Pro orientaci uvádím zde některé literární prameny o liturgické obnově: WEGMAN, Herman, *Christian Worship in East and West: A Study Guide to Liturgical History*, New York: Pueblo Co., 1985, 390 p.; KAVANGH, Aidan, *On Liturgical Theology*, New York: Pueblo Co. 1984, 205 p.; TAFT, F. Robert, *Betone East and West: Problems in Liturgical Understanding*, Washington D.C., Pastoral Press, 1984, 203 p.; FENN, K. Richard, *Liturgy and Trials: The Secularization of Religious Language*, New York: Pilgrim Press, 1982, 215, a mnohé jiné.

¹¹ Mistr Jan Hus o Starém zákoně mimo jiné píše, že je Božím slovem, které „zvěstuje spásné Boží činy v dějinách Izraele a spolu s tím má aktuální význam pro současnou církev.“ Vymezuje tři „normativní funkce Starého zákona: dogmatickou, etickou a liturgickou“. Na rozdíl od toho chápe Nový zákon „jako knihu, která zvěstuje naplnění všech starozákonních proroctví vztahujících se k Ježíši Kristu a k spasení v něm, a také zjevuje určité věci jasněji, než bylo vyjádřeno ve Starém zákoně.“ LIGUŠ, Ján, „Husovo pojetí Písma podle jeho kázání“, in: *Jan Hus mezi epochami, národy a konfesemi. Sborník z mezinárodního symposia konaného 22.-26. září 1993 v Bayreuthu, SRN*, k vydání připravil Jan Blahoslav Lášek, Praha: Vydala Česká křesťanská akademie ve spolupráci s Husitskou teologickou fakultou Univerzity Karlovy, 1995, s. 179nn.

mu člověk vždycky porozuměl a společně s tím prožíval skrytou, přirozenému zraku neviditelnou Boží moc, která přichází k člověku tiše, nenápadně a často obalena v běžných lidských událostech, takže pro její pochopení je třeba vnitřní vnímavost – víru. Manželství právoplatně vzniká vyhlášením manželské smlouvy v přítomnosti svědků. Svatební obřad je výrazem toho, že svatba není pouze sou-kromou smlouvou mezi dvěma lidmi, ale že má též sociální či veřejnou dimenzi. Svatební obřad s veřejným a právoplatným potvrzením vstupu do manželství působí ve společnosti jako sociální uznání tohoto stavu. Svatba je veřejnou událostí, kterou si dvojice může připomínat v dobrých i nesnadných obdobích svého společného života.

3.1.1 Zvěstované slovo jako déšť a sníh

Izajáš přirovnává účinnost zvěstovaného slova k dešti a sněhu, které padají na zem, zavlažují ji a činí ji úrodnou: „Tak tomu bude s mým slovem, které vychází z mých úst: Nenavráti se ke mně s prázdnou, nýbrž vykoná, co chci, vykoná zdárně, k čemu jsem je poslal“ (Iz 55,11). Obě přírodní dění jsou něčím běžným, každý je může vnímat a přesvědčovat se o jejich déletrvajících užitečnosti. Tak je tomu s Božím slovem, které vysílá Bůh do tohoto světa, totiž ke svému hříchem porušenému lidu, ale jeho účinek přijímá člověk skrze víru.

3.1.2 Boží slovo jako původ viditelného i neviditelného stvoření

Kromě užitečnosti Starý zákon zdůrazňuje nesmírnou moc Božího slova, totiž ono je původem všeho viditelného i neviditelného stvoření: „Nebesa byla učiněna Hospodinovým slovem a dechem jeho úst pak všechn jejich zástup“ (Ž 33,6). Od apoštolských dob a apoštolské, církevní otce přes reformaci až po současnost teologie vyjadřovala svůj údiv nad nesmírnou moci Boží řečí vyznáním „creatio ex nihilo (stvoření z ničeho)“.¹² Nejen to, ale nesmírná moc Božího slova vstupuje i do lidského života, jako jediná mění lidské srdce a nově tvoří hříšného člověka znovuzrozením z Ducha svatého, a to tam, kde člověk vírou přijímá Boží řeč. Nové bytí člověka, „to není možnost lidské etiky, filozofie nebo psychologie, i když i tyto vědy člověk potřebuje,“ ale důsledek působení Božího slova.¹³

¹² BARTH, Karl, *Kirchliche Dogmatik, Band III/2, Zweite Auflage*, Evangelischer Verlag A.G. Zollikon-Zuerich, 1959, s. 182; podrobněji k tomu viz s. 182-188

¹³ LIGUŠ, Ján, *Medziludská komunikácia. Teologická propedeutika*, druhé vydanie, Banská Bystrica: UMB PF, Katedra evanjelíkálnej teológie a misie, Trian s.r.o. 2001, s. 75; zde jsou zdůrazněny tři charakteristiky Božího slova: „srozumitelnost“, „nesmírná moc“ a intencionální „nesrozumitelnost“. Op. cit., s. 73-75.

3.1.3 Kontingentní charakter zvěstování

Společně s tím starozákonní zvěst – a to platí o i současném zvěstování – je slovem, které nese v sobě to, o čem vypovídá, tedy jde zde o událostní charakter zvěstování. „Gerhard von Rad vidí událostní povahu Boží řeči ve výroku ‚Stalo se slovo Hospodinovo‘“ a zdůrazňuje, že ve zmíněném výroku jde o „apercepci Božího slova jako dění.“ Také jiné starozákonní výpovědi to potvrzují, například: „Toto praví Hospodin,“ nebo „Stalo se ke mně slovo Hospodinovo.“¹⁴

3.1.4 Vybraná hebrejská slovesa

Pokud vycházíme z jazykových významů některých hebrejských sloves ve Starém zákoně, kázat znamená veřejně vylašovat, proklamovat; například sloveso „šamea“ naznačuje, že posel vyřizuje zvěst, kterou předem od Boha vyslechl. Jde a na Boží příkaz ji nese tam, kam ho Bůh vysílá. Tato zvěst má kvalitu Božího zjevení (Jr 49,14; Iz 28,9 atd.). Druhé hebrejské sloveso „qara“ vyzývá k veřejnému ohlašování vůle toho, kdo ho vysílá.

3.1.5 Obavy i útěk před pověřením i přes *vocatio interna*

Starozákonní proroci si uvědomovali obtížnost aktuální situace, do které měli mluvit, velmi bystře vypožorovali duchovní klima, slabosti i pokušení Božího lidu, a také je někdy přemáhal strach z toho, jak bude jejich slovo přijato, a proto se buď vymlouvali, že oni na to nestačí, nebo někdy se dokonce vydali na útěk před svěřeným úkolem. Například Izajáš volal: „Běda mi, jsem ztracen. Jsem člověk nečistých rtů...“ (Iz 6,5). Podobně Jeremjáš se vymlouvá: „Ach, Panovníku Hospodine, nevím, jak bych mluvil. Jsem přece chlapec...“ (Jr 1, 6-19). Prorok Jonáš dokonce utíkal před Bohem, aby nemusel jít kázat do Ninive, ale Bůh jej zastihl na útěku a znovu ho poslal, aby „kázal proti Ninive“ (Jon 3,2). Obsahem prorocké zvěsti byly: Boží milostivé vyvolení Izraelského lidu, slavné vysvobození z egyptského otroctví, Boží milosrdenství, shovívavost a věrnost a eschatologická perspektiva příchodu dne Hospodinova a očekávání zaslíbeného Mesiáše. Zvěstováním slova Hospodin sám vstupoval do života svého lidu i do života národů světa (Iz 44-45 atd.).

3.2. Obsahově věcné vymezení novozákonního zvěstování

Jako Starý podobně i Nový zákon klade silný důraz na nutnost zvěstování Božího slova. Kazatelskou činnost nového věku zahájil Jan Křtitel a Pán Ježíš

¹⁴ Von RAD, Gerhard, *Theologie des Alten Testaments, die Theologie der prophetischen Überlieferungen Israel, Band II*, 3. Auflage, Berlin: Evangelische Verlagsanstalt, 1964, s. 100.

začal veřejně kázat po křtu v Jordánu a po vítězství nad ďáblem na poušti. Obsah jeho zvěsti zněl velmi stručně: „Od té chvíle začal Ježíš kázat: ‚Čiňte pokání, neboť se přiblížilo království nebeské‘“ (Mt 4,17). Ježíšovo první kázání bylo po obsahové stránce analogické se zvěstí Jana Křtitele (Mt 3,1-2). Ve zvěstování jedinečných Božích činů spásy pokračovali učedníci, později apoštolové a po nich křesťanská církev. Pokud jde o obsah zvěstování, lze ho postihnout na základě novozákonních řeckých pojmů.

3.2.1. Zvěstování jen pro Izrael (kéryssein)

Poprvé historický Ježíš vysílá svých Dvanáct učedníků zvěstovat blízkost Božího království pouze „... ztraceným ovcím z domu Izraelského“ a jeho vyslání zní: „Jděte a kaďte, že se přiblížilo království nebeské. Nemocné uzdravujte, mrtvé probouzejte k životu, malomocné očišťujte, demony vymítejte ...“ (Mt 10,7). Obsah kázání je velmi stručný, je jím: blízkost Božího království, uzdravování nemocných, očišťování malomocných a křížení mrtvých k životu včetně vymítání démonů. V rámci zmíněného textu se uvádí řecké sloveso kéryssein, které znamená veřejně ohlašovat, oznamovat, kázat; kéryx je posel, hlasatel, herold, který je v královských službách a tlumočí vzkaz svého pána. „Herold nevyřizuje své poselství ani to, co chce nebo co jej napadne, ale vůli svého nadřízeného.“¹⁵ Zvěstovatel není sám svůj, je Kristovým vyslancem, a tudíž si uvědomuje své vnitřní povolání k této službě (vocatio interna), v této činnosti se smí opírat o neviditelnou Boží moc a má si počínat zodpovědně. – Podruhé historický Ježíš vysílá 70 učedníků a jejich pověření je analogické s tím, že ve světě budou prožívat nesnáze, těžkosti, protivenství, ale mají zaslíbenou Kristovu blízkost (L 10,9-10).

3.2.2 Zvěstovat celému světu

Zmrtvýchvstalý Pán Ježíš vysílá svých jedenáct učedníků do celého světa, aby v něm veřejně kázali, ohlašovali evangelium o spáse v Kristu, křtili a vyučovali po celém světě: „Jděte do celého světa a kaďte evangelium všemu stvoření.“ Toto mají činit v moci Ducha svatého (Mt 28,18nn; Mk 16,15; L 24,49 a Sk 1,7-8). Evangelium má být zvěstováno po celém světě a rozšíření evangelia do celého světa je potvrzením přiblížení se eschatologické budoucnosti: „A toto evangelium o království bude kázáno po celém světě na svědectví všem národům, a teprve potom přijde konec“ (Mt 24,14). – V listech apoštola Pavla se sloveso kéryssein pojí se zvěstováním Krista vtěleného, ukřižovaného, zmrtvýchvstalého, oslaveného a nově očekávaného (1 K 1,23; 15,3-34).

¹⁵Více o významu kéryxe viz pojem „Kéryx, herold, kazatel,“ in: *Theologický slovník k Novej Zmluve*, sv. III-IV, vydal Gerhard Kittel, preložil Ján Greššo. Liptovský Mikuláš: Církevné nakladateľstvo v Bratislave, 1987, s. 101-103.

(Další novozákonní texty vztahující se ad hoc: 2K 1,19; 4,5; Ga 2,2; 1 Tm 3,16 a 2 Tm 4,2; 1 Tm 2,7; 2 Tm 1,11; 2 Pt 2,5 a další.)

3.2.3 Zvěstování Ježíše jako Mesiáše (euaggelizesthai)

Na rozdíl od kéryssein další řecké sloveso euaggelizein ukazuje ke zvěstování ve smyslu: přinášet dobrou zprávu, nést radostné poselství, radostnou zvěst; a jeho obsahem je veřejná, radostná proklamace Ježíše Krista jako Mesiáše (Sk 5,42). Je to radostná zpráva o Božím pokoji s lidmi a tato dobrá novina se vztahuje k radikální změně lidského života, obrácení (Sk 14,15). S výše uvedeným řeckým slovesem se v apoštolských listech spojuje zástupný charakter Kristova díla spásy ve smyslu slov, že Ježíš Kristus „zemřel za naše hříchy podle Písem,“ „byl pohřben,“ „třetího dne vstal z mrtvých“ a „ukázal se Petrovi ... Dvanácti ... více než pěti stům“ (1K 15,1-2). Souhrnně tedy lze říci, že sloveso euaggelizein má také za svůj obsah blízkosti Božího království, proklamaci Ježíšova mesiášství, zástupný charakter Kristova díla spásy včetně Kristova vítězství nad smrtí, které přichází k dobru Kristovým následovníkům. (Podobné významy má sloveso kataggellein – slavnostně zvěstovat, prohlášovat: Sk 4,2; 13,38; 17,3).

3.2.4 Zvěstovat je veřejně hlásat i osobně dosvědčovat Kristovo dílo spásy

Zvěstování jako veřejná proklamace Kristova díla spásy je obsažena v dalších řeckých pojmech v Novém zákoně. Jsou to: „aggellein“ a jeho složeniny: „diaggellein“, „epaggellein“, jejichž smyslem je veřejně oznamovat, sdělovat, mluvit, slavnostně proklamovat. Sloveso „aggellein“ se povětšinou vyskytuje v janovských spisech (J 4,51; 1J 1,5 aj.). Aggellos je posel a přináší poselství toho, kdo jej vysílá, obsah tohoto se vztahuje k Bohu jako světlu (1J 1,5), k věčnému životu zjevenému v Pánu Ježíši Kristu (1J 1,2.3.5) a v synoptických evangeliích se to pojí s dosvědčením Kristova zmrtvýchvstání (Mk 16,13; L 24, 9 aj.). U Pavla zmíněna slovesa aggellein označují slavnostní proklamaci i liturgické zvěstování.

Kromě veřejné, slavnostní proklamace Kristova díla spásy jako výjimečného a jedinečného Božího jednání se vyskytuje v Janových spisech ještě jedno řecké sloveso; je jím: **martyrein**, které původně znamenalo svědčit u soudu a v novozákonní mluvě znamená vydat dobré svědectví o někom nebo o něčem, dosvědčit něco, vydat svědectví krví – vytrpět mučednictví. In puncto zvěstovat znamená také osobně dosvědčit, tedy je v tom obsažen individuálně persuasivní aspekt zvěstování, které v sobě spojuje jak objektivní spásné Boží činy v Kristu, tak také subjektivní zkušenosti zvěstovatele–svědka. Martyr–svědek zvěstuje, vypovídá jak o tom, co ze slova osobně vyposlechl, tak o tom, co viděl, slyšel a o čem se sám přesvědčil ve smyslu slov: „Co bylo od počátku, co jsme slyšeli, co jsme na vlastní oči viděli, na co jsme hleděli a čeho se naše ruce dotýkaly, to zvěstujeme ... svědčíme“ (1J 1,1-2). To znamená, že kázání

Božího slova je zároveň i individuálním dosvědčováním Božích skutků spásy v Ježíši Kristu, a tudíž volá posluchače k analogickým zkušenostem s Bohem zjeveným v Ježíši Kristu, které zvěstovatel sám má, a tím jeho zvěst dostává pečeť věrohodnosti a opravdovosti. Subjektivní prožitky zvěstovatele mají jen sekundární význam, zatímco obsah toho, co vyposlechl z poselství Písma Svatého má prioritu. Jinak by to byl nezdravý náboženský subjektivismus, protože i kazatel je velmi často sám o sobě prázdnou nádobou, nemá, co by pověděl, není-li naplněn Božím slovem (1 K 4,7-15; Ř 7,14-23). Také z tohoto důvodu Boží objektivní soteriologické činy spásy v Kristu musí mít ve zvěsti prioritu, a tou je celkový obsah: Ježíš Kristus vtělený, ukřižovaný, vzkříšený, oslavený a znovu očekávaný. Také nové stvoření souvisí s mocným Božím slovem: „Ten, který seděl na trůnu řekl: „Hle, všecko tvořím nové.““ (Zj 21,5).

3.2.5. Zvěstování a svátosti

I když jen velmi stručně, přece se musím zde zmínit o významu svátostí v církevním společenství. Pokud jde o počet svátostí, není v Písmu předepsán a protestantské církve uznávají dvě svátosti: křest a Večeři Páně, některé jiné církve vysluhují 7 svátostí. Vysluhování svátostí není podmínkou spásy, nýbrž patří, řečeno s Bonhoefferem, „do rámce poslušné symboliky“, v níž je církvi zaručeno Boží jednání. Svátosti jsou součástí poutnické cesty církve k cíli, a tudíž nelze je bezdůvodně zanedbávat.¹⁶

Po staletí se vedly teologické diskuse o tom, jak rozumět Ježíšovým slovům: „Vezměte, jezte, toto jest mé tělo ... Pijte z něho všichni. Neboť toto jest má krev ...“ (Mt 26, 26-29). Pojetí Kristovy přítomnosti ve Večeři Páně oddělilo katolické slavení Večeře Páně od reformačního a dokonce rozdělilo i reformaci a dodnes jsou odlišnosti v pojetí Kristovy přítomnosti ve Večeři Páně v luterské, kalvínské a bratrské tradici. Katolické pojetí vycházelo z učení o transsubstanciaci, luterské z konsubstanciace a kalvínské společně s ním i bratrské vycházelo z duchovní přítomnosti Kristovy. V Písmu není jednoznačně explicitně rozlišena Kristova přítomnost ve slovu a ve Večeři Páně. Pro nás je důležité zjištění, že svátostí jsou součástí zvěstování Božího slova, že v nich se nám daruje duchovní Kristova přítomnost v tom smyslu, že skrze slovo a Ducha svatého se zpřítomňují všechny minulé Kristovy činy spásy včetně toho, co vyvršený Pán činí na Boží pravici pro nás. „Skrze svátosti se Kristova duchovní přítomnost nejen symbolizuje, ale skutečně nám daruje, a tak se Kristus stává živým ve věřících, daruje jim sebe,“ udílí svým nové odpuštění a vytváří v církvi opravdové společenství. Hranice vysluhování svátostí jsou dvě: jedna je tam, kde věřící ztrácejí dlouhodobě kontakt se společenstvím církve, druhá tam, kde je v církvi napětí, jsou hádky a „církev je

¹⁶ LIGUŠ, Ján, CHRISTUS PRAESENS... s. 55.

vnitřně rozvracena.“ Tím ale není vyčerpán smysl Pavlových slov o nehodném (1K 11,26-34).¹⁷

3.2.5 Zdůvodnění zvěstování v Novém zákoně

Zvěstování Božích činů spásy v Kristu je novozákonní indikativ i imperativ a obojí se vztahuje ke Kristovu dílu spásy. Pavel Černý ve své disertaci, která vznikla pod mým vedením, široce rozpracoval problematiku misie a jeho publikace dává vhled do těch oblastí zvěstování, které dosud byly skryté.¹⁸ Zvěstování evangelia o záchraně hříšného člověka pro věčnost v Kristu je vůle jak pozemského Ježíše, tak zmrtnvystalého, oslaveného Krista. Obsah zvěstování je v nejlustnějším smyslu slova osoba a dílo Pána Ježíše Krista jako jedinečného, neopakovatelného zjevení Boží lásky, a to vždycky jako Krista vteleného, trpícího, ukřižovaného, vzkříšeného, oslaveného a očekávaného. V těchto činech Boží lásky v Kristu je zahrnuta Boží péče o veškeré stvoření a všechny národy (Ef 1,10). Tento obsah Božího slova nelze ani přizpůsobovat náladám doby, ani jej relativizovat jinými pravdami nekřesťanských náboženství, i když tím není řečeno, že nelze hledat cesty k náboženskému dialogu.

V systematické teologii se v této souvislosti hovoří o prostředcích Boží prozřetelnosti – media ordinária – a prvním prostředkem je „všeobecná Boží prozřetelnost“ (providentia Dei generalis), která se vztahuje ke všemu stvořenému, protože Bůh nejen kdysi všechno stvořil, ale o všechno své stvoření pečuje. Druhá je „prozřetelnost speciální“ (providentia Dei specialis) a vztahuje se na Boží péči o všechny lidi; třetí je „nespecifičtější Boží prozřetelnost“ (providentia Dei specialissima), v níž jde o „Boží péči o jeho lid.“¹⁹ To je také důvod, proč Pán Ježíš vysílá své učedníky, aby kázali, vyučovali, činili nové učedníky, a tak pomáhali všem národům k přijetí spásy (Mt 28,18-20).

¹⁷ Texty k diskusi: Jen velmi stručně: Luterství vyznává, že je ve VP přítomen Kristus svým přirozeným tělem a krví tam, kde je víra v Boží slovo, kde je církev a kde se zvěstuje slovo. Tedy je to konsubstancialismus, že skrze víru, ve slově a ve společenství církve věřící přijímají skutečné tělo a skutečnou krev J. K. Na rozdíl od toho kalvínské pojetí zdůrazňovalo duchovní přítomnost a objevovaly se důrazy, že jde jen o symbolizování Kristovy přítomnosti (Zwingli). Je otázka, čím je Kristus ve Večeři Páně pro nás dnes? Je to pouze symbol, obraz? Je nám reálně přítomen? Myslím, že pro diskusi jsou klíčové biblické texty: Mt 26,26-29; Mk 14,18-21; L 22,21-23; J 6,53-59.

¹⁸ Černý, Pavel, *Kristovo dílo spásy jako základ a imperativ misie*. Aktivita Světové rady církvi, Brno: L. Marek, Edice, sv. 41, Pontes Pragensis, 2005, 294 s.

¹⁹ Více o tom viz LIGUŠ, Ján, *Propedeutické systematicko-teologické reflexie o křesťanskej viere v Boha. Dogmatika 1*, prvé vydanie, Banská Bystrica: UMB PF, Katedra evanjelikalnej teológie a misie, vo vydavateľstve Trian s.r.o. 2006, s. 142. Brno: L. Marek, Edice, sv. 41, Pontes Pragensis, 2005, 294 s.

Společně s tím, je třeba říci, že je svrchovaná vůle Boží, aby se zvěštovalo evangelium celému světu, a tím se světu ozřejmovala Boží vůle ke spasení všech. Není jiné cesty k získání daru věčného života, než skrze zvěstování Božího slova. Proto také církev musí to činit i dnes, chce-li být poslušná (1Tm 2,4). Ve zvěsti Božího slova je zahrnuta církev, Boží vůle se všemi národy světa, Boží působení v církvi do Kristovy parusie. Tak se dostávám k místu Božího působení ve světě (Ef 1,10). Je jím církev.

4. Církev jako místo Boží přítomnosti

Ekleziologie vždycky byla, je a zůstane velmi citlivá i problematická skutečnost. V poznámce upřesňuji, co vše v sobě zahrnuje nauka o církvi, ale na tomto místě se chci soustředit jen k tomu, co se vztahuje ad hoc.²⁰ V naznačeném ekleziologickém vymezení mi jde o univerzální církev, jak se o ní zmiňuje apoštol Pavel: „Jedno tělo a jeden Duch ... jeden Pán, jedna víra, jeden křest, jeden Bůh a Otec všech, který je nade všemi, skrze všechny působí a je ve všech“ (Ef 4,3-5). Jde tu tedy o jednu, svatou, apoštolskou církev, kterou Pavel nazývá „Tělem Kristovým (sóma tou Christou)“ (1K 12-14 atd.). Tato jedna církev byla realizována Kristovou smrtí na kříži, založena byla vylitím Ducha Svatého (Sk 2) a je stále aktualizována Duchem svatým skrze zvěstované Boží slovo. Ke Kristově empirické církvi patří všichni, kteří činili pokání, uvěřili, přijali odpuštění hříchů z milosti Pána Ježíše Krista, vodní křest, a tím byli zapečetění Duchem svatým, přijali duchovní dary ke službě (Ef 1,13; 4,7-16). Uvěřivší v Ježíše Krista se pravidelně shromažďují k naslouchání Božímu slovu, k vysluhování svátostí a svou víru také dosvědčují poslušností Božího slova. Jako věřící nejsou dokonalí, netvoří žádnou *societas perfecta*, ale kontinuálním posvěcením vedou zápas o to, aby Pán Ježíš Kristus byl jejich životy oslaven. Existence aktualizované podstatné církve souvisí s působením Božím ve zvěstování.

²⁰ Předně zde chci říci, že míním vypustit problémy Božího vyvolení jedněch k věčnému životu, druhých k věčnému zatracení. Mimo mou pozornost zůstanou některé velmi aktuální ekleziologické problémy spojené s perfekcionismem ve vztahu k slovu: „Kdo je narozen z Boha, nedopouští se hříchu“ (1J 3,9); rovněž se tu nemíním zabývat napětím mezi církvi jako společenstvím svatých (*sanctorum communio*) a církvi jako společenstvím hříšníků zároveň (*peccatorum communio*). Ze svého pojednání vypouštím také velmi spekulativní nauku o tom, že jednou přijaté spasení už nelze nikdy ztratit, neboli problém vytrvalosti svatých (*perseverantia sanctorum*); nemíním zde hovořit o problematice *ecclesia militans et triumphans*, posléze se nebudu zabývat velmi starou výpovědí o tom, že mimo církev neexistuje žádná spása (*extra ecclesiam nulla salus*), a tím tedy je mimo rámce mé reflexe i problematika *ecclesia visibilis et invisibilis*. A posléze ještě jedno „ne“, totiž řešení vztahu mezi církvi jako skrze Ducha Svatého aktualizovaným společenstvím svatých a Kristovým nebo Božím královstvím. Církev nedefinuji zde na pozadí rozličných církevních denominací, například Církev bratrská, Bratrská jednota baptistů, atp.

V církvi jako společenství věřících při zvěstování Božího slova je přítomen Bůh ve smyslu všech předešlých klasických, starocírkevních, reformačních i probuzeneckých vyznání víry včetně dialektické teologie K. Bartha, tj. Bůh ve své Trojici (Deus in sua trinitate). Myslím, že to bylo jedinečné poznání reformační, které znovu objevilo jedinečnost i tajemství Božího působení jako Boha-Otce, Boha-Syna a Boha-Ducha Svatého a které trojiční Boží jednání prohlásilo za nerozlučné, neoddělitelné ode všech Božích činů spásy, jak je obsaženo ve výpovědi: „Všechny skutky, které Bůh koná navenek své Trojice, se nedají oddělit od celé Božské trojice (Omnia opera Dei ad extra indivisa).“ Avšak Boží přítomnost v církvi se pro nás spojuje s osobu a dílem Pána Ježíše Krista, jak je dosvědčen v Písmu, protože pro nás i dnes je nám Bůh blízký jen kvůli Kristu, jak to výstižně vyjádřil německý reformátor Luther slovy: „Bez Krista nenajdeš Boha ani v nebi.“²¹

Když zdůrazňuji Boha v Kristu, pak tím ani nestavíme Krista proti Bohu, ani Krista proti Duchu Svatému, protože celá Boží Trojice se účastní veškerého díla spásy, ale míním tím specifický aspekt Kristovy přítomnosti v církvi, v níž je Kristus přítomen jako vtělený, ukřižovaný, oslavený Pán, který nepřestává být Člověkem ve smyslu oslaveného lidství. Jde mi tedy o Kristovu přítomnost vyvýšeného Krista jako Pána v oslaveném lidství, který se k nám blíží jako jediný, jenž „soucítí s našimi slabostmi; vždyť na sobě zakusil všechna pokušení jako my, ale nedopustil se hříchu“ (Žd 4,13). On i dnes buduje svou církev, obnovuje ji, nese ji svými přímluvnými modlitbami (Žd 7,25). Ani nanebevstoupením nepřestal být Kristus člověkem, vstupem do věčné slávy Kristus odložil „homoíoma sarkos“, porušené lidské tělo, ale nepřestal mít vztah k hříšnému člověku, porozumění a soucítí s lidskými slabostmi (Ř 8,3n).

V současnosti je Kristus přítomen ve své církvi jako Bůh i Člověk a zpřítomňování jeho minulého díla ve světě i přítomná Kristova působnost v nebi se děje skrze zvěstované slovo a působení Ducha svatého. Zpřítomňování se děje skrze „slovo a Ducha svatého. Slovem míní Bonhoeffer řádně kázané slovo sboru a Duch svatý ... buduje časnou stavbu církve jako svého sboru.“ Jedno od druhého je neoddělitelné: „Zvěstované slovo bez Ducha je neúčinné, je mrtvou literou, pouhým historickým dokumentem. Na druhé straně i Duch svatý může spásně působit jen skrze toto slovo.“²² Negativně vyjádřeno: „Bůh

²¹ Luther, M. WA 54, 2. 56,11; úplný citát: „Sic in Christo invenies deum, extra eum ne in coelo eum invenies.“ Citováno in: Althaus, Paul, *Die Theologie Martin Luthers, 2 durchgesehen Auflage* 1963, Gerd Mohn: Guetersloher Verlagshaus, 196š, s. 32.

²² LIGUŠ, Ján, CHRISTUS PRAESENS. Eklesiologie Dietricha Bonhoeffera se zřetelem k reformačnímu odkazu Martina Luthera, s. 52.

nikdy nedává svého Ducha a svou milost bez vnějšího slova.“ Duch svatý zpřítomňuje Kristovo dílo spásy, přináší živého Ježíše Krista do společenství věřících ve smyslu: „Duch svatý, kterého pošle Otec ve jménu mém, ten vás naučí všemu a připomene vám všechno, co jsem vám řekl“ (J 14,25); je to Duch svatý, který působí jednak zpřítomňování Kristova díla spásy, jednak oslavení Ježíše Krista. Martin Luther spatřoval ve zvěstování slova Božího jediný důvod ke shromažďování věřících k bohoslužbám: „Proto tam, kde se nekáže Boží slovo, je lepší, aby se ani nezpívalo ani nečetlo, ani nekonalo společné shromáždění.“²³ Kristova scilicet Boží přítomnost skrze působení Ducha svatého v církvi se konkrétně projevuje i tím, že – cituji opět Bonhoeffera – že „je to zámrak Božího zaslíbení, že tam, kde se káže Boží slovo, tam si ono samočinně vytváří sbor, ať je to kdekoli.“ Ve zvěstovaném slově je zasazena existence i zachovávání církve ve světě.²⁴ Kromě toho jak zvěstované Boží slovo, tak působení Ducha svatého mají sociální charakter a tam, kde je člověk prožívá, ve víře přijímá, je nutně veden do společenství Božího lidu. Boží přítomnost v Kristu totiž v Duchu svatém se v církvi konkrétně projevuje.

5. Boží přítomnost v církvi²⁵

Bůh v Kristu skrze Ducha svatého zpřítomňuje sebe v církvi a jeho přítomnost se projevuje zcela konkrétně. Jako první je:

5.1. Vznik víry

O tom, co je víra, se v dějinách teologie stále vedl zápas od dob církevních otců přes reformaci až do současnosti. I v současnosti se Boží osobní vztah

²³ CLEMEN, Otto, *Luthers Werke in Auswahl*, Berlin: Walter de Gruyter, celkem 8 svazků, 1950-1959, cit. ze sv. II, s. 424, 24-26.

²⁴ LIGUŠ, Ján, op. cit., s. 53.

²⁵ Mimo rámec mého pojednání je Boží působení v přírodě, dějinách a v lidském svědomí, jak se o tom po staletí diskutuje, ani nemíním reflektovat filozoficko-teologické spekulace o Boží přítomnosti v přírodě, v dějinách, jak je vyjadřuje filozofický panteismus, deismus, mystika a jiné náboženské směry, nýbrž o Boží přítomnosti v Kristu, a to skrze víru, Boží slovo a v církvi. Bůh zajisté působí ve všech zmíněných oblastech světa i v rámci kauzálních zákonitostí, ale není to spásné Boží působení, takže řečeno s Lutherem, bylo by to přímo „fanatické disputovat o Bohu a jeho podstatě bez díla a osoby Ježíše Krista.“ (Podrobnosti k tomu viz LIGUŠ, Ján, *Propedeutické systematicko-teologické reflexie o kresťanskej viere v Bohu, Dogmatika 1*, prvé vydanie, Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela PF, Katedra evanjelíkálnej teológie, Trian s.r.o. 2006, s. 42-52). Rovněž mimo mou pozornost je Boží přítomnost v nekřesťanských religionistických systémech. Jde mi tu o Boží přítomnost v Kristu jako jedinečném, neopakovatelném Božím zjevení v těchto dějinách a pro nás se Boží přítomnost soteriologicky manifestuje v křesťanské církvi jako společenství svatých.

k člověku, Boží soteriologické působení v církvi dá uchopit pouze ve víře.²⁶ Myslím, že bude užitečné upřesnit, co míním pojmem víry.

Nejdříve zdůrazním, že pod pojmem víra nechápu lidovou zbožnost o tom, jaký je Bůh, vírou není všeobecné neurčité lidské povědomí, že je přece jen něco nad námi. Ve vymezení pojmu víry v této souvislosti mně nejde ani o víru jako charisma Ducha Svatého (1K 12,9), ani o víru jako o nezávazný monotelistický postoj, že nad námi je jenom jeden Bůh (který může představovat mrtvou víru, Jk 2,17-19), ani mně zde nepůjde o víru v božstva světových náboženství a posléze nebudu detailně explikovat definici víry jako spolehnutí na to, v co doufáme (Žd 11,1), i když i to je velmi důležité.²⁷ Věřit v této souvislosti bude pro mne znamenat přijetí daru Boží milosti ke spasení; v tom jsou zahrnuti: osobní pokání, obrácení i znovuzrození; a víru pojmenovávám jako komunikační efekt vypůsobený Božím slovem a jeho součástí je navázání vztahu hříšného člověka s Bohem. Geneze víry souvisí se zvěstováním Božího slova a víra v Boha je prvním projevem Božího působení ve zvěstování slova: „Véra je tedy ze zvěstování a zvěstování z pověření Kristova,“ dosvědčuje apoštol Pavel (Ř 10,17). Véra jako komunikační efekt Božího slova „předčí všechna lidská úsilí o stvoření nového člověka,“ protože pouze „moc Božího slova je schopna od základu měnit lidský život a proměnit lidské srdce.“ Věřit zároveň znamená dát se měnit Bohem skrze slovo a působení Ducha svatého.²⁸ Véra pochází z neviditelného

²⁶ Od dob církevních otců přes reformaci existuje mnoho definic o tom, co je víra. Jen pro ukázkou se stručně zmíním o reformačním pojetí víry. Martin Luther nazýval víru „srdečnou důvěrou v Krista (herzliches Vertrauen in Christo)“; Jednota českých bratří (Unitas fratrum) chápala víru jako „přijetí evangelia Boží spravedlnosti“ společně s „následováním Krista“; Bratrská konfese (Confessio fratrum 1609) považuje víru za „poslušnost a souhlas srdce“ (obœœdientia cordis vel assensus) a Confessio Helvetica definuje víru jako „nejpevnější důvěru“ (firmissima fiducia); více o tom viz LIGUŠ, Ján, op. cit., s. 32-33.

²⁷ V této souvislosti odkazují na další pojetí víry: Poněkud jiné biblické aspekty biblické víry zdůrazňuje von Allmen, který ve vztahu ke Starému zákonu mimo jiné říká, že „věřit znamená považovat za pravdu existenci Boha“ a „uznat svrchovanou autoritu Boha“; společně s tím víra „je postojem jistoty a důvěry v Boha...“ Ve vztahu k Novému zákonu tentýž teolog o praví, že věřit znamená „považovat ty skutečnosti za pravé, které jsou teď neviditelné“ (Žd 11,1); dále věřit znamená „považovat za pravdivé evangelium, které káže Ježíš...Véra je důvěra v Ježíšovu osobnost...Věřit znamená připouštět, že Ježíšovo kázání a zázraky jej označují za očekávaného osvoboditele (Mt 11,4-6)...“ (MENOU, H. PH, „Véra,“ in: *Biblický slovník*, připravil Jean-Jaques von Allmen s autorským kolektivem, překlad redigoval Jan Miřejovský, Praha: Edice Kalich, 1987, s. 301.) S vírou vždycky souvisí podle von Allmena důvěra a uznání, že vše, co Ježíš Kristus učil, kázal zvěstoval je pravdou a lze se na to úplně. Obsah víry je tedy osoba, dílo, zvěst Ježíše Krista, jak je obsažen v Novém zákoně.

²⁸ LIGUŠ, Ján, *Medziliudská komunikácia. Teologická propedeutika*, Banská Bystrica: PF UMB, Katedra evanjelikalnej teológie a misie, vydavatel: Združenie evanjelikalnych cirkví v SR, 2001, s. 75; více k tomu viz LIGUŠ, J., op cit, s. 75-76).

Božího působení ve zvěstování, a řečeno s Bonhoefferem, „víra není nějaká lidská možnost, nýbrž Boží dar, protože ji vytváří v člověku Kristus tím, že mně dává Ducha svatého.“ Jde o víru, která v sobě zahrnuje i mé rozhodnutí, neboť – zdůrazňuje Bonhoeffer – „mimo rozhodnutí je to pouze naučená pravda (gewusste Wahrheit), ale není to pravda pro mne.“²⁹

Víra vzniká ze zvěstování Božího slova, je to výsledek komunikačního efektu Božího slova tam, kde člověk přijímá Boží slovo. Společně s tím víra není jen jednorázová událost, nýbrž celoživotní vázanost na Boha v Kristu. Lapidárně vyjadřuje smysl víry apoštol Pavel slovy: „Nemyslím, že bych už byl u cíle anebo již dosáhl dokonalosti; běžím však, abych se ji zmocnil, protože mne se zmocnil Kristus Ježíš. Bratří, já nemám za to, že jsem již u cíle; jen to mohu říci: zapomínaje na to, co je za mnou, upřen k tomu, co je přede mnou, běžím k cíli, abych získal nebeskou cenu...“ (Fp 3,12-15). Kdo uvěřil, je v Kristu, a „kdo je v Kristu, je nové stvoření“ (2K 5,17).

Ale uvěřit je jedna věc, a kontinuálně trvat ve víře je věc druhá. Přijmout víru v Pána Ježíše Krista, jeho milost a ospravedlnění z hříchů, vstoupit do církve, začít přijímat svátosti, to je pouze první krok, po kterém mají následovat další kroky; měsíce, léta prožívaná ve víře. Ve víře tedy jde o celoživotní poznávání Boží lásky, Božího milosrdenství, jde o stálé rozhodování, zda chceme Bohu důvěřovat i tehdy, kdy nás potkávají těžkosti života, kdy jsme podlehlí pokušením hříchu atd. Věřit znamená celoživotní komunikaci člověka s Bohem v Kristu, jak o tom říká Pán Ježíš: „Ale kdo vytrvá až do konce, bude spasen“ (Mt 24,13). Věřit Bohu, důvěřovat mu, poznávat, poslouchat Boha se věřící učí po celý život. Řečeno s Bonhoefferem: „Víra je čistá intencionalita, actus directus na ukřižovaného, vzkříšeného Krista, který přemohl útrapy (Anfechtungen) smrti.“ Luther připomíná, že člověk se učí věřit po celý život a vítězí nade všemi pokušeními, zápasy a pochybnostmi podle toho, jak věří: „Pouze ve víře člověk ‚má Boha‘“ a podle míry víry člověk „má z Boha“ hodně, málo nebo vůbec nic.“³⁰ Víra v Pána Ježíše Krista a v přijetí spasení vzniká ve společenství církve, v církvi roste, zachovává se, rozhojňuje se službou v církevním společenství.

5.2. Vypůsobení bratrské lásky

Bratrská láska také vzniká ze zvěstování Božího slova a je viditelným důsledkem Boží přítomnosti v církvi. Bonhoeffer k tomu říká: „Křesťanská láska není žádná lidská možnost. Nemá zprvu nic co činit s ideou humanity nebo pocitem sympatií, erotikou nebo soucitem.“³¹ Apoštol Pavel postavuje bratrskou

²⁹ LIGUŠ, Ján, CHRISTUS PRAESENS... s. 67.

³⁰ LIGUŠ, Ján, op. cit., s. 67.

³¹ LIGUŠ, Ján, op. cit., s. 56.

lásku agapé do souvislosti se všemi charismaty Ducha svatého, které splní svůj účel jen tam, kde je tato láska přítomná (1K 13). V teologii se hovoří o třech projevech této duchovní lásky. První je hluboká, sociální a duchovní soudržnost jednoho s druhým ve sboru ve smyslu Ga 6,2. Společenství církve nese se svými jednotlivci všechny jejich těžkosti, a to duchovní soudržností. Cituji zde Lutherova slova: „Umírám-li, nejsem sám ve své smrti; jestliže trpím, oni trpí se mnou, totiž Kristus se všemi svatými anděly, blahoslavenými v nebi a se zbožnými lidmi na zemi.“ LIGUŠ, Ján, op. cit., s. 57.

Druhý projev bratrské lásky je činné jednání v prospěch druhých a jde o konkrétní „sociální, hmotnou pomoc druhým počínaje „sebeodříkavou prací“ až po „zřeknutí se svého štěstí, vlastního jmění, cti, ano dokonce i celého života.“³² Nemusím zde zdůrazňovat, že právě v bratrské lásce má svůj původ zástupné jednání v podobě sociální práce.

Třetí projev bratrské lásky je zástupné jednání jednoho ve prospěch druhého. V tomto rámci se míní především přímluvné modlitby za duchovně mdlejší bratry a sestry. Je to velká milost Boží, že věřící se může opírat i o přímluvné modlitby církve, nemusí spoléhat jen na své modlitby. Přímluvná modlitba je nasazení jednotlivce k uskutečňování Božího království na zemi. Přímluvná modlitba je lidským činem, kterým věřící vstupují do hříchů druhých před Bohem. Tam, kde se bratrská láska setkává s hříchem, s duchovními poklesky druhých, s jejich hříchy, nasazuje sebe přímluvnými modlitbami před Bohem k tomu, aby jejich spolubratři a sestry ve víře mohli mít společenství s Bohem.

Dva biblické příklady: Mojžíš, který se přimlouvá Bohu za izraelský lid, když se dopustil hříchu modlářství, vytvořil si zlaté tele a uctíval je. Bůh chce s tímto lidem skoncovat. Ale Mojžíš se začne velmi odvážně přimlouvát u Boha za zhřešivší národ slovy: „Můžeš jim ten hřích ještě odpustit? Ne-li, vymaž mě ze své knihy, kterou píšeš!“ (Ex 32,32). Mojžíš jedná zástupně před Bohem za zhřešivší národ i za cenu toho, že sám ztratí obecnost s Bohem. Umíme si to představit? To je působnost agapé.

Druhý příběh je z Nového zákona: je to apoštol Pavel, jenž se přimlouvá za nevěru Izraele, který odmítl Ježíše jako Mesiáše. „Přál bych si sám být proklet a odloučen od Krista Ježíše za své bratry, za lid, z něhož pocházím“ (Ř 9,1-4). Bratrská láska nezištně zápasí o spásu mdlých bratří a sester. Kdyby taková láska ovládla naše společenství, bylo by v našich sborech mnohém méně světáctví i pokrytectví. Nejen to, ale z toho je zřejmé, že společenství církve roste, žije, buduje se, vzdělává působením bratrské lásky, která je prvním z ovoce Ducha svatého (Ga 5,22).

³² LIGUŠ, Ján, op. cit., s. 57.

5.3. Působení duchovních darů

V církvi, kde se zvěstuje Boží slovo, Bůh působí také tak, že Duch svatý uděluje duchovní dary (1K 12-14) k službě. Jsou to dary: divůčinění, uzdravování, prococtví, mluvení cizími jazyky. I tyto dary církev vždycky měla, nemusí tomu tak být na jednom místě, v lokální komunitě, ale musí se tak dít v Kristově církvi (1K 12,1-11). Kromě toho církev potřebuje kazatele evangelia, správce, evangelisty, učitele a všechny ostatní služebníky, kteří jsou důležití pro intenzivní i extenzivní růst Kristovy církve (1K 12, 27-30) až do Kristovy parusie. Totéž platí o službě sociální pomoci, kterou také v církvi působí Boží přítomnost. Všechny duchovní dary udílí trojjediný Bůh: Otec, Syn, Duch svatý, a proto nelze stavět dílo Ježíše Krista proti Duchu svatému nebo proti Otci; stejně tak je vyloučeno nadřazovat působení jedné Boží osoby nad druhou. Apoštol Pavel tuto skutečnost vyjadřuje tím, že duchovní dary udílí: Bůh, Kristus a Duch svatý (1K 12, 4-11). A nikdy neodděluje jedno od druhého, ani proti sobě nestaví jedno proti druhému, ani je kvalitativně nenadřazuje jedno nad druhé.

6. Závěr

V předchozích částech jsme sledovali zvěstování Božího slova, jehož obsahem je dobrá zpráva o Boží nehlubší lásce k hříšnému člověku zjevené v Kristu, která chce zachránit všechny lidi pro věčný život. Důležitost zvěstování církve jsme vyjádřili na základě některých starozákonních biblických metafor a klíčových novozákonních řeckých pojmů. Z toho vyplynul i obsah zvěstování, kterým je stručně řečeno: Pán Ježíš Kristus vtělený, ukřižovaný, vzkříšený, oslavený a znovu očekávaný a vztah Kristova díla spásy ke všem problémům lidského života.

Na obsahově věčný důraz navazovala myšlenka místa zvěstování, kterým je křesťanská církev jako společenství věřících. Jeho posláním je zvěstovat Boží slovo po všechny časy a do celého světa a tato činnost církve je potvrzována Boží přítomností. To znamená, že kdo se chce setkat s Bohem i nyní, musí jít tam, kde Bůh sám promlouvá, a tím místem je společenství věřících, kde se zvěstuje Boží slovo ve smyslu: „Neboť kde jsou dva nebo tři shromážděni ve jménu mém, tam jsem já uprostřed nich,“ upozorňuje Pán Ježíš (Mt 18, 20).

Společně s tím jsme sledovali Boží působení ve zvěstování a svátostech, a to jsme pochopili jako jednání trojjediného Boha, který působí v církvi vznik, utvrzení i zachování víry, vytváří hlubokou bratrskou lásku a uděluje církvi skrze Ducha svatého duchovní dary, kterými církev slouží k Božimu oslavení (1K 12–14 atd.). Toto Boží dění ve Slovu jen potvrzuje skutečnost, že se věrně, biblicky přiměřeně a čisté zvěstování Božího slova v církvi nedá ničím nahradit, protože Bůh zaslíbil být tam, kde se veřejně hlásá jeho Slovo.

I v současnosti platí Lutherova slova: „Boží slovo jsou Boží nohy, kterými k nám přichází sám Bůh.“ Je na církvi, aby pečovala o věrné, biblické zvěstování Božího slova a také o důkladnou, odbornou přípravu na zvěstování Slova i v současnosti.

Tam, kde jde o Boží blízkost, vztah k ní z naší strany pojímá v sobě víru, která čeká na Boha, stálou důvěru v to, že si Pán může mé služby použít, a kontinuální modlitbu za Boží působení v Slovu. ■

Projekt BIBLIPEDIE.cz

hledá další spolupracovníky

- *biblisty*
- *odborné spolupracovníky*
- *technické experty*

Co je Biblipédie?

V první fázi veřejně přístupný zdroj informací o základních biblických pojmech.

V dalších fázích otevřený prostor:

- pro nedominační systematické zprostředkování obsahu Bible
- pro kumulaci biblických znalostí
- ke sdružování lidí věřících Bibli a ke společné práci nad Bibli.

*Zájemci mohou kontaktovat redakci ThV
nebo Sdružení evangelikálních teologů.*